

Obiteljskoppravna zaštita djeteta kao žrtve nasilja u obitelji

Brnčić, Paulina

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:095631>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-04**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

OBITELJSKOPRAVNA ZAŠTITA DJETETA KAO ŽRTVE
NASILJA U OBITELJI

Paulina Brnčić

Mentorica: Barbara Preložnjak

Zagreb, rujan 2024. godine

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. DEFINICIJA NASILJA U OBITELJI.....	4
2.2. Vrste nasilja	5
3. POSLJEDICE NASILJA U OBITELJI NA DJECU	8
3.1. Posljedice i dugoročni učinci nasilja u obitelji na djecu.....	8
3.2. Uloga institucija u prepoznavanju posljedica nasilja u obitelji nad djecom	9
4. PRAVNI OKVIR ZAŠTITE DJECE OD NASILJA U OBITELJI	12
4.1. Međunarodni i regionalni dokumenti	12
4.2. Nacionalni pravni okvir	15
4.3. Uloga Hrvatskog zavoda za socijalni rad i pravosudnih institucija	16
5. OBITELJSKOPRAVNA ZAŠTITA DJETETA.....	18
5.1. Mjere zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta u obiteljskom pravu.....	18
5.2. Nedostaci mjera	21
5.3. Sudska praksa	21
6. ZAKLJUČAK	26
7. LITERATURA	27

SAŽETAK

Nasilje u obitelji globalni je fenomen koji se pokušava iskorijeniti na međunarodnoj razini, ali i u nacionalnom zakonodavstvu, a nasilje u obitelji osobito je pogubno kada su žrtve djeca koja se najranjivija skupina svakog društva. Zakonodavnim uređivanjem zaštite dobrobiti i najboljeg interesa djeteta bave se međunarodne i regionalne organizacije te je razvijen sustav zaštite i u Republici Hrvatskoj. Osnovni cilj ovog rada je istražiti pravne mehanizme i institucionalne mjere za zaštitu djece od nasilja u obitelji, s naglaskom na analizu postojećeg zakonodavstva i međunarodnih konvencija. Proučava učinkovitost pravnih postupaka i intervencija i uloga pravosudnih institucija, socijalnih službi i drugih institucija u osiguravanju sigurnosti i dobrobiti djece. Rad također identificira probleme u primjeni zaštitnih mjera, kao i izazove u prevenciji nasilja.. Krajnji cilj je unaprijediti razumijevanje o tome kako pravni sustav može bolje zaštititi djecu i osigurati im sigurnije okruženje unutar obitelji.

Ključne riječi: dijete kao žrtva nasilja u obitelji, obiteljskoppravna zaštita djeteta, zaštitne mjere

Domestic violence is a global phenomenon that is being addressed at both the international and national levels, and it is particularly devastating when the victims are children, the most vulnerable group in any society. Legislative regulation for the protection of the welfare and best interests of children is a focus of international and regional organizations, and a protection system has been developed in the Republic of Croatia as well. The primary aim of this paper is to explore the legal mechanisms and institutional measures for protecting children from domestic violence, with an emphasis on analyzing existing legislation and international conventions. It examines the effectiveness of legal procedures and interventions, and the role of judicial institutions, social services, and other organizations in ensuring the safety and well-being of children. The paper also identifies issues in the implementation of protective measures, as well as challenges in violence prevention. The ultimate goal is to enhance understanding of how the legal system can better protect children and provide them with a safer family environment.

Keywords: child as a victim of domestic violence, family law protection of children, protective measures

Izjava o autorstvu rada

Ovime potvrđujem da sam osobno napisala rad: *Obiteljskoppravna zaštita djeteta kao žrtve nasilja u obitelji* i da sam njegov autorica.

Svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima (bilo da su u pitanju mrežni izvori, udžbenici, knjige, znanstveni, stručni ili popularni članci) u radu su jasno označeni kao takvi te adekvatno navedeni u popisu literature.

Ime i prezime: Paulina Brnčić

Datum: 22.09.2024

1. UVOD

Nasilje nad djecom prisutno je u svim kulturama svijeta neovisno o stupnju njihovog razvitka te predstavlja kompleksan i sveobuhvatan problem koji se pojavljuje u različitim oblicima i vrstama. Velik izazov pri istraživanju ovog problema predstavlja i sama priroda nasilja jer je ono često prikriveno, izaziva sram i strah te se nerijetko ne prijavljuje jer ga često provode oni koji bi djecu od nasilja trebali štititi. Posebno je zabrinjavajuće kada se ono pojavljuje unutar obitelji koja čini osnovnu društvenu jedinicu koja bi trebala predstavljati sigurno okruženje za dijete što nažalost nije uvijek slučaj (Rešetar Čulo, 2023).

U Hrvatskoj je prema Izvješću Povjerenstva za praćenje i unaprjeđenje rada tijela kaznenog i prekršajnog postupka te izvršavanja sankcija vezanih za zaštitu od nasilja u obitelji za 2022. godinu evidentirano 6337 žrtava nasilja u obitelji od kojih su 627 žrtava bila djeca. Isto izvješće za 2023. godinu prikazuje podatke od evidentiranih 6176 žrtava, njih 594 su bila djeca, odnosno osobe mlađe od 18 godina. Većinski počinitelji nasilja u obitelji su, kao i u 2022. godini, bili muškarci. Podaci o broju i vrsti prekršaja propisanih Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji pokazuju kako je prekršajnih sankcija u 2023. godini određeno 5273, od čega je 607 prekršaja određeno zbog nasilja na štetu djeteta, a 974 zbog činjenja nasilja u nazočnosti djeteta, osobe s invaliditetom ili osobe starije životne dobi (Izvješće Povjerenstva za 2023. godinu, 2023). Usporedbom podataka prikupljenih od strane Ministarstva pravosuđa, uprave i digitalne transformacije može se zaključiti da nasilje u obitelji u 2023. godini manje zastupljeno u Republici Hrvatskoj, ali razlike u prikupljenim podacima su gotovo nezamjetne. U Republici Hrvatskoj prvo ciljano epidemiološko istraživanje u Hrvatskoj provedeno je 2012. godine u okviru projekta „FP7 BE-CAN - Balkan Epidemiological Study on Child Abuse and Neglect“. Provedeno je na uzorku od 3644 djece, a uzorak se sastojao od djece u dobi od jedanaest, trinaest i šesnaest godina. Rezultati su pokazali da što su djeca starija, veća je šansa da su doživjela sve oblike nasilja te su postotci prevalencije rasli s dobi učenika, a najviše vrijednosti pokazale su se kod ispitivanja psihičke agresije (59-82,5%) dok su vrijednosti bile nešto manje pri ispitivanju tjelesnog kažnjavanja (56,1-72,3%) i tjelesnog zlostavljanja (26,2-34,8%) (Ajduković i sur, 2012). Noviji podaci, nažalost, ukazuju na činjenicu da je nasilje nad djecom u porastu. Prema Izvješću Pravobraniteljice za djecu za 2023. godinu, drugi najčešći oblik

nasilja nad djecom je nasilje u obitelji dok je prvi nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama. Od ukupnih 392 prijave, njih 308 odnosilo na nasilje, a 84 na zanemarivanje. Djeca su žrtve nasilja u obitelji ne samo kada se nasilje čini nad njima već i kada svjedoče obiteljskim sukobima, a dugotrajna izloženost nasilju u obitelji, bilo kao žrtva ili kao svjedok, izaziva niz emocionalnih problema i problema u ponašanju. U području zaštite od nasilja i zanemarivanja u obitelji, tijekom 2023. godine ured pravobraniteljice zaprimio je 62 prijave. Najčešći prijavitelji bile su majke, nešto manje očevi, zatim institucije kao što su MUP, osnovne škole i ostali, jedan dio prijava došao je od strane rođaka ili susjeda te je ured pravobraniteljice u pet navrata djelovao na vlastitu inicijativu. Također se mora naglasiti da se prethodno navedeni podaci odnose samo na djelatnost ureda pravobraniteljice za djecu i da je stvarni opseg ovog problema veći jer ovdje nisu uključene prijave koje građani upućuju policiji, područnim uredima Hrvatskog zavoda za socijalni rad, zdravstvenim ustanovama, državnom odvjetništvu i nevladinim organizacijama (Izvješće PZD, 2023).

Ovaj oblik nasilja globalno je prepoznat kao iznimno negativan fenomen te se kao takav nastoji iskorijeniti pravnim sankcioniranjem međunarodnim dokumentima i nacionalnim zakonodavstvom. Obiteljsko nasilje sankcionira se na tri razine - kaznenopravnoj, prekršajopravnoj i obiteljskopravnoj, a svi oblici su povezani kako bi državna tijela uspostavila suradnju u odgovoru na ovakav oblik nasilja. U Kaznenom zakonu se navode specifične kaznene odredbe koje se odnose na obiteljsko nasilje, kao što su zlostavljanje u obitelji, tjelesno zlostavljanje i druga slična kaznena djela, a Zakon osigurava kaznene sankcije za počinitelje obiteljskog nasilja. Prekršajno sankcioniranje za svrhu ima pravovremenu i učinkovitu reakciju na nasilje u obitelji. Ovo područje uređuje Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, a kao sankcije određuje zaštitne mjere, novčane kazne, kazne zatvora i druge sankcije. Osim Kaznenog zakona i Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, nasilje u obitelji normira se putem Obiteljskog zakona. Obiteljski zakon regulira prava i obveze članova obitelji. U njemu se također normiraju mjere zaštite za žrtve obiteljskog nasilja, a omogućuje i sudsku zaštitu žrtava i postupanje socijalnih službi u slučaju nasilja. Obiteljski zakon pretpostavlja nasilje u obitelji kao oblik nasilja koje se odvija među odraslim članovima obitelji i prema djeci. Posredno i u manjem dijelu se odnosi i na nasilje među bračnim drugovima zato što bračni drugovi imaju opciju razvoda braka ako su bračni odnosi poremećeni nasiljem. Odredbe vezane uz djecu se pak vežu uz pravo djeteta na sigurnost koja je ugrožena nasilničkim ponašanjem, vežu se uz dužnosti roditelja i prema njima izricanje obiteljskopравnih mjera. Osim toga, obvezuju roditelje i u zaštiti djece od nasilja u odnosu na treće osobe (Hrabar, 2021). Mjere

određene Obiteljskim zakonom (NN 156/23) omogućuju hitno uklanjanje djeteta iz opasne situacije i sprječavanje daljnjeg nasilja, primjerice putem privremenog povjeravanja djeteta drugoj osobi, udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi ili zabrane približavanja djetetu. Također, mjere stručne pomoći i potpore u ostvarivanju roditeljske skrbi i intenzivne stručne pomoći i nadzora nad ostvarivanjem skrbi o djetetu mogu pomoći spriječiti razvoj emocionalnih trauma, problema u ponašanju ili narušavanja djetetova razvoja. Djeca, prema Konvenciji o pravima djeteta (UN General Assembly, 1989), imaju pravo na sigurno odrastanje, život bez nasilja i pravo na odgovarajuću roditeljsku skrb. Obiteljskopravne mjere osiguravaju da dijete ostvari svoja prava na sigurnost i zaštitu, što može uključivati i lišenje prava na roditeljsku skrb nasilnim roditeljima (Hrabar, 2019). Osiguravanjem sigurnog okruženja i pravne zaštite, obiteljskopravne mjere omogućuju djetetu da nastavi sa svojim životom u stabilnijim uvjetima, bilo kroz život s drugim članovima obitelji, u udomiteljstvu ili kroz institucije koje brinu o djeci.

Osnovni cilj ovog rada je istražiti pravne mehanizme i institucionalne mjere obiteljskopravne zaštite djece kao žrtava nasilja u obitelji, analizirati postojeći pravni okvir koji štiti djecu od nasilja u obitelji, uključujući nacionalno zakonodavstvo i relevantne međunarodne konvencije, ispitati učinkovitosti pravnih postupaka i intervencija kojima se osigurava zaštita djece, kao i uloga sudova, socijalnih službi i drugih institucija u zaštiti najboljeg interesa djeteta. Također je cilj i identificirati probleme i izazove u primjeni pravnih mjera te preporuke za unapređenje sustava zaštite djece i podizanje svijesti o važnosti prevencije i institucionalne intervencije kako bi se spriječile dugoročne posljedice nasilja na djecu. Krajnji cilj je doprinijeti razumijevanju kako pravni sustav može bolje zaštititi djecu te osigurati njihovu sigurnost i dobrobit unutar obitelji.

2. DEFINICIJA NASILJA U OBITELJI

Kazneni zakon, Obiteljski zakon i Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji u Hrvatskoj definiraju i reguliraju nasilje na različite načine. Kazneni zakon (NN 36/24) definira obiteljsko nasilje kao kazneno djelo koje se može svrstati pod razna kaznena djela poput tjelesne ozljede, prijetnje, zlostavljanja djeteta ili druge ranjive osobe te psihičkog i fizičkog zlostavljanja. Obiteljsko nasilje je specifično prepoznato u okviru kaznenih djela koja se odnose na zlostavljanje u obiteljskom okruženju. Kazneni zakon obuhvaća tjelesno, psihičko, spolno i ekonomsko nasilje, kao i zlostavljanje, zanemarivanje i izrabljivanje. Naglasak je na krivičnoj odgovornosti i sankcijama za počinitelje nasilja. Obiteljski zakon (NN 156/23) nasilje definira u kontekstu zaštite obiteljskih odnosa, posebno u vezi s djecom. Propisuje da nasilje u obitelji predstavlja posebno tešku povredu načela Obiteljskog zakona te da se prevencija, suzbijanje i sankcioniranje svih vrsta nasilja u obitelji uređuju posebnim zakonom - Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji. Fokus Obiteljskog Zakona je na zaštiti prava i interesa djeteta te drugih ranjivih članova obitelji. Obiteljski zakon zabranjuje roditeljima kažnjavanje djeteta, ponižavajuće postupanje, korištenje psihičke prisile i posebno ih obvezuje da štiti dijete od istih postupanja od drugih osoba. Nasilje nad djecom definira kroz povredu osobnih prava djeteta, a u povrede prava ubraja tjelesno ili mentalno nasilje, spolne zlouporabe, zanemarivanje ili nehajno postupanje, zlostavljanje ili izrabljivanje djeteta i izloženost djeteta obiteljskom nasilju. Ovdje je naglasak na pravima i zaštiti djeteta. Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (NN 36/24) specifično se bavi problemom nasilja u obitelji, definirajući ga kao svaki oblik fizičkog, psihičkog, emocionalnog, ekonomskog nasilja i zanemarivanja među članovima obitelji. Također, ovaj zakon predviđa posebne mjere zaštite, kao što su zabrana približavanja, uhođenja ili uznemiravanja žrtve nasilja, smještaj u odgovarajuće ustanove te pružanje raznih oblika pomoći žrtvama. Zaključno, Kazneni zakon fokusira se na kaznenopravnu odgovornost i sankcioniranje počinitelja, Obiteljski zakon na zaštitu obiteljskih odnosa i interesa djeteta dok Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji pruža konkretne mjere zaštite i prevencije nasilja. Sva tri zakona prepoznaju različite oblike nasilja nad djecom, a ističu se fizičko, psihičko, emocionalno, seksualno nasilje i zanemarivanje. Protokol u slučaju zlostavljanja i zanemarivanja djece koji je usvojen od strane Vlade Republike Hrvatske 2014. godine, temeljen na odredbama Konvencije o pravima djeteta, pri definiranju pojavnih oblika nasilja koristi izraz zlostavljanje i zanemarivanje umjesto nasilje. Autorice Bilić, Buljan Flander i Hrpka (2012) zlostavljanje definiraju kao: „trajnu ili učestalu izloženost namjernim nasilnim postupcima koji

se događaju u kontekstu odnosa odgovornosti, povjerenja i moći s posljedicama koje mogu biti jasno uočljive (ozljede) ili teže primjetne (emocionalne povrede i ozljede unutarnjih organa).“ Sukladno tome, Protokol u slučaju zlostavljanja i zanemarivanja djece (2014) dijeli zlostavljanje na tjelesno, emocionalno i seksualno zlostavljanje te zanemarivanje.

2.2. Vrste nasilja

Prethodno navedene definicije nasilja i zlostavljanja razlikuju se po tome što se nasilni postupci kod zlostavljanja događaju u više navrata ili učestalo, a za potrebe definiranja vrsta i pojavnih oblika nasilja u obitelji nad djecom u ovom radu koristit će se termini tjelesno, emocionalno i seksualno zlostavljanje i zanemarivanje koji će u sebi imati nabrojane različite nasilne postupke koji se mogu događati prema djeci u obitelji.

Tjelesno zlostavljanje djece odnosi se na namjerno nanošenje boli ili ozljeda, bilo kroz ponavljane ili jednokratne postupke i neodgovorno ponašanje koje može dovesti do ozljeda. To uključuje pljuskanje, udaranje predmetima, premlaćivanje, ugrize, vezivanje ili ostavljanje djece u opasnim situacijama, poput ostavljanja u automobilu. Znakovi uključuju modrice na neuobičajenim mjestima, opekline, prijelome, unutarnje ozljede i u najgorem slučaju, smrt. Ove ozljede su često očite, ali procjena zahtijeva ozbiljan pristup i suradnju s liječnicima. Uz fizičke znakove, tjelesno zlostavljanje može uzrokovati promjene u ponašanju poput povučenosti, sramežljivosti, hiperaktivnosti, nepovjerenja prema vršnjacima i agresivnih reakcija. Adolescenti mogu pokazati znakove poput laganja, krađe, bijega od kuće i zlouporabe opojnih sredstava (Bilić, Buljan Flander, Hrpka, 2012).

Emocionalno zlostavljanje podrazumijeva dugotrajno neprijateljsko ili ravnodušno ponašanje osoba s moći nad djetetom koje dovodi dijete do osjećaja bezvrijednosti i nevoljenosti, narušavajući njegovu emocionalnu stabilnost i razvoj (Evans, 2002; Iwaniec, 2006; Bilić, 2008, prema Bilić, Buljan Flander, Hrpka, 2012). Oblici zlostavljanja uključuju: omalovažavanje, vrijeđanje, kritiziranje, onemogućavanje djetetove autonomije, prijetnje i verbalne napade, izazivanje straha neprikladnim kažnjavanjem, ignoriranje djeteta i manipulaciju djetetovim osjećajima i potrebama. Također, izolacija od vršnjaka, ponižavanje, kritiziranje u prisutnosti drugih i izostanak pohvala ubrajaju se u oblike emocionalnog zlostavljanja (Buljan Flander i Kocijan Hercigonja, 2003). Znakovi emocionalnog zlostavljanja mogu se manifestirati kroz

zdravstvene probleme bez fizičkog uzroka, poremećaje spavanja i hranjenja, povučenost, nisko samopouzdanje, pretjeranu pasivnost ili aktivnost. Emocionalno zlostavljana djeca mogu pokazivati tugu, strah, depresiju i anksioznost kao i lošiji školski uspjeh te teškoće u socijalnim odnosima i prilagodbi (Bilić, Buljan Flander, Hrpka, 2012, prema Protokolu u slučaju zlostavljanja i zanemarivanja djece, 2014).

Seksualno zlostavljanje uključuje sudjelovanje djeteta u seksualnim aktivnostima prije zakonske dobi ili uz prisilu, prijetnje ili zloupotrebu povjerenja i moći, bilo unutar obitelji ili izvan nje. Obuhvaća i seksualno iskorištavanje, poput dječje prostitucije, pornografije i vrbovanje djece u seksualne svrhe. Fizički znakovi mogu uključivati genitalne infekcije, ozljede, bol pri mokrenju, glavobolje, promjene u težini i prekomjerno tuširanje. Emocionalni pokazatelji su ljutnja, tjeskoba, sram, krivnja, strah od fizičkog kontakta i depresija. Socijalni znakovi uključuju povučenost, hiperaktivnost, noćne more i konfuziju u obiteljskim ulogama. Djeca mogu pokazivati seksualizirano ponašanje, poput korištenja vulgarnog jezika i crtanja seksualiziranih slika, dok samodestruktivno ponašanje može uključivati drogu, alkohol, pokušaj samoubojstva i bježanje od kuće. U školi se često pojavljuju poteškoće s pažnjom, izostanci i spominjanje seksualnih tema (Bilić, Buljan Flander, Hrpka, 2012).

Protokol u slučaju zlostavljanja i zanemarivanja djece (2014) razlikuje više vrsta zanemarivanja djece. Ono se također dijeli na fizičko i emocionalno zanemarivanje, a Protokol još dodaje obrazovno i medicinsko zanemarivanje djeteta. Fizičko zanemarivanje djece odnosi se na neispunjavanje osnovnih fizičkih potreba poput odgovarajuće prehrane, sigurnog smještaja i prikladne odjeće. Pokazatelji uključuju neuhranjenost, lošu higijenu, neadekvatnu ili prljavu odjeću, loše uvjete stanovanja (vlaga, hladnoća, nedostatak struje ili vode), često ostavljanje djeteta samog kod kuće. Ovi znakovi moraju biti prisutni kontinuirano kako bi se procijenilo zanemarivanje osim u slučajevima kada su toliko ozbiljni da ugrožavaju djetetov život. Emocionalno zanemarivanje uključuje neodgovaranje na emocionalne potrebe djeteta što dovodi do osjećaja odbačenosti. Pojavljuje se kroz nedostatak brige, ljubavi, izolaciju od vršnjaka ili toleriranje rizičnih ponašanja poput zloupotrebe droge i alkohola. Znakovi uključuju povučenost, nisko samopouzdanje, osjećaj usamljenosti, agresivnost i delinkventno ponašanje. Obrazovno zanemarivanje podrazumijeva izostanak potpore tijekom školovanja - nedostatak pomoći pri učenju, neosiguravanje školske opreme i ignoriranje roditeljskih sastanaka. I na kraju, medicinsko zanemarivanje djece odnosi se na nebrigu o djetetovom zdravlju. Izostanak posjeta liječniku, nedostatak liječenja u slučaju bolesti ili ozljeda,

propuštanje cijepljenja i sistematskih pregleda te zanemarivanje uzimanja propisanih lijekova neki su od oblika medicinskog zanemarivanja. Znakovi ove vrste zanemarivanja mogu biti neliječene bolesti, prijelomi ili infekcije. Ovu vrstu zanemarivanja najčešće prepoznaju zdravstveni radnici na osnovnoj razini skrbi.

Osim izravnih oblika nasilja koji su prethodno definirani, postoji i neizravan način na koji djeca doživljavaju nasilje u obitelji - svjedočenje nasilju. Procijenjeno je da u Hrvatskoj 100-200 000 djece svjedoči nasilju između roditelja. Djeca kao svjedoci obiteljskog nasilja su u povećanom riziku da i sama postanu žrtve direktnog nasilja. Češće mu svjedoče starija djeca, a nasilje češće čine stariji roditelji. Svjedočenje nasilju također je povezano sa socioekonomskim statusom obitelji, gdje se ono češće događa u obiteljima nezaposlenih roditelja ili u onima gdje je dohodak ispodprosječan (Bilić, Buljan Flander i Hrpka, 2012). Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji (2019) također propisuje da su djeca žrtve nasilja u obitelji neovisno o tome doživljavaju li izravno nasilje ili mu svjedoče te propisuje da će se kriminalističko istraživanje nastaviti u cilju utvrđivanja kaznenih djela iz područja kaznenopravne zaštite djece. Protokol još propisuje da stručni tim mora bez odlaganja stupiti u kontakt s djetetom i njegovom obitelji u slučaju nasilja u obitelji nad djecom. Zatim će napraviti detaljnu procjenu ugroženosti i sigurnosti djeteta koristeći odgovarajuće metode socijalnog rada. Također, trebaju prikupiti informacije i mišljenja drugih relevantnih institucija. Na temelju tih podataka, donose odluku o tome je li potrebno poduzeti mjere za zaštitu prava i dobrobiti djeteta.

3. POSLJEDICE NASILJA U OBITELJI NA DJECU

3.1. Posljedice i dugoročni učinci nasilja u obitelji na djecu

Nasilje u obitelji, bilo da ga djeca doživljavaju indirektno ili direktno, ostavlja duboke i dugotrajne posljedice na njihov psihološki, emocionalni i socijalni razvoj. Djeca koja odrastaju u obiteljima gdje je prisutno nasilje često doživljavaju fizičko i emocionalno zlostavljanje, te razvijaju osjećaj odgovornosti za ponašanje odraslih, što ih stavlja u ulogu žrtve. Odrastajući u takvom okruženju, djeca prihvaćaju nasilje kao normalan način rješavanja problema i često reproduciraju nasilno ponašanje u vlastitom životu. Nasilje u obitelji može ozbiljno narušiti emocionalnu stabilnost djece. Zbog nesigurne privrženosti roditeljima, koja je ključna za zdravi emocionalni razvoj, djeca razvijaju nisko samopouzdanje, osjećaj nesigurnosti, strah i emocionalne probleme. Također su sklona razvoju poremećaja u ponašanju, impulzivnosti i problema u školskom uspjehu. Djeca često razvijaju depresiju, anksioznost, poremećaje u učenju i teškoće u društvenim odnosima. Zlostavljana djeca često postaju emocionalno nestabilna, što utječe na njihovu sposobnost da kontroliraju vlastite emocije, sklona su agresiji i nasilničkom ponašanju. Zbog svoje traume često pogrešno interpretiraju tuđe ponašanje kao neprijateljsko i neadekvatno reagiraju, što dodatno pogoršava njihov socijalni razvoj. Nasilje nad djecom također može povećati rizik od razvoja mentalnih poremećaja poput depresije, suicidalnih misli i poremećaja osobnosti. Djeca koja su izložena nasilju u obitelji teško se nose s emocijama, sklona su niskom samopouzdanju, emocionalnoj nesigurnosti i razvoju nasilničkog ponašanja u budućnosti (Kocijan-Hercigonja i Hercigonja-Novković, 2009). Ovisno o vrsti, intenzitetu, dugotrajnosti nasilja i razvojnom razdoblju djeteta, nasilje za djecu može imati i zdravstvene posljedice. Najgora posljedica za dijete je ozljeda sa smrtnim ishodom, a posljedice mogu biti i tjelesne, vezane uz spolno zdravlje i posljedice vezane uz emocionalno i kognitivno funkcioniranje djeteta. Tjelesne posljedice uključuju razne vrste ozljeda organizma i invaliditet, posljedice na spolno zdravlje mogu biti neželjena trudnoća, spolne bolesti i problemi reproduktivnog zdravlja, a dugoročno djeca mogu razviti karcinome, kroničnu plućnu bolest, fibromialgiju, bolesti probavnog sustava i bolesti jetre. Poveznica između doživljenog nasilja i ovih kroničnih bolesti vjerojatno nastaje zbog naučenih loših navika (pušenje, konzumiranje psihoaktivnih supstanci, loša prehrana) koje su nastale kao posljedica nošenja sa činjenicom o proživljenom nasilju. Nasilje nad djetetom nema samo negativne posljedice na dijete, već financijske posljedice na obitelj i društvo u cjelini. One nastaju zbog troškova liječenja žrtava, njihovog smještaja u odgovarajuće ustanove ili

udomiteljske obitelji, tu su uključeni i troškovi rada pravosuđa i socijalnih službi. Osim toga, troškovi nastaju zbog smanjene produktivnosti, invaliditeta, smanjene kvalitete života i ranije smrti djeteta (Rešetar Čulo, 2023).

3.2. Uloga institucija u prepoznavanju posljedica nasilja u obitelji nad djecom

Ako nadležna tijela u svom radu dobiju saznanja ili sumnjaju na nasilje u obitelji, zlostavljanje i zanemarivanje djece dužna su postupati žurno. Nadležnost za postupanje u slučajevima nasilja u obitelji imaju policija, zdravstvo, pravosuđe, Hrvatski zavod za socijalni rad, odgojno-obrazovne ustanove te organizacije civilnog društva koje programski djeluju u cilju zaštite žrtava nasilja (Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, 2019). Osim što su tijela dužna postupati u slučajevima nasilja u obitelji nad djecom, stručnjaci koji rade u tom području moraju imati potrebne kompetencije i stručno znanje kako bi adekvatno prevenirali nasilje i postupali u slučajevima nasilja. Edukacija stručnjaka za zaštitu djece od zlostavljanja i zanemarivanja treba omogućiti razvijanje specifičnih vještina potrebnih za pravilno razumijevanje ovih problema i adekvatno vođenje postupaka. Edukacija mora biti kontinuirana i podijeljena u nekoliko faza. Osnovna edukacija namijenjena je osobama koje rade s djecom, a svrha je stjecanje osnovnih znanja i vještina potrebne za prevenciju, prepoznavanje, procjenu i reagiranje na zlostavljanje. Stručnjaci također moraju razviti vještine komunikacije sa djecom. Viši stupanj edukacije je za stručnjake koji se direktno bave zaštitom djece. Oni trebaju detaljno poznavati postupke prepoznavanja, prijavljivanja, istraživanja i dokazivanja zlostavljanja i moraju biti spremni na specifične intervencije i prevenciju. Specijalizirana edukacija fokusira se na stručnjake iz zdravstva, obrazovanja, socijalne zaštite, pravosuđa i policije kojima je potrebno specijalizirano znanje za rad s djecom u ovim kontekstima. Cilj edukacija je osigurati da stručnjaci iz svih sektora imaju potrebne kompetencije za učinkovitu zaštitu djece (Protokol u slučaju zlostavljanja i zanemarivanja djece, 2014). Uloga Hrvatskog zavoda za socijalni rad i uloga pravosudnih tijela jasno su određene pravnim propisima i pobliže će biti objašnjene kasnije u radu.

Zdravstveni djelatnici su također zakonski obvezni prijaviti nasilje u obitelji. Prema Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji, oni su dužni obavijestiti policiju ili državno odvjetništvo ako u sklopu svog posla dođu do saznanja o obiteljskom nasilju. Ako ne ispune tu obvezu, mogu biti kažnjeni novčanom kaznom. Dodatno, prema Zakonu o liječništvu, liječnici moraju prijaviti

policiji ili državnom odvjetništvu ako posumnjaju da je smrt ili ozljeda nastala nasilnim putem ili ako smatraju da je zdravlje maloljetne ili nemoćne osobe ozbiljno ugroženo zbog zanemarivanja ili zlostavljanja. Zdravstveni radnici prepoznaju žrtvu obiteljskog nasilja na tri načina. Može ga prepoznati u slučajevima kada žrtva sama traži liječničku pomoć nakon napada, kada traži liječničku pomoć radi somatskih ili kroničnih bolova koji su posljedica nasilja ili kada liječenje traži radi psihosocijalnih i mentalnih problema koji su posljedica nasilja (Ajduković i Ajduković, 2010). Osim toga, od strane grada Zagreba osnovana je i specijalizirana zdravstvena ustanova koja se bavi djecom žrtvama nasilja u obitelji. Poliklinika za zaštitu djece grada Zagreba specijalizirana je za pružanje pomoći djeci koja su doživjela traumatska iskustva, uključujući zlostavljanje i zanemarivanje. Također rade s djecom koja su u riziku od zlostavljanja i njihovim obiteljima. Njihove aktivnosti uključuju dijagnostiku i tretman prilagođen svakom slučaju, istraživački rad na velikim uzorcima djece i stručnjaka, edukaciju profesionalaca, forenzičke procjene te objavljivanje radova. Uz to, Poliklinika se bavi i podizanjem svijesti javnosti o važnosti zaštite djece od trauma (Buljan Flander i Profaca, 2016). Iako imaju zakonsku obvezu, zdravstveni djelatnici vrlo često ne prijavljuju nasilje i nisu dovoljno educirani u području prevencije i postupanja sa žrtvama nasilja u obitelji. Istraživanje Poliklinike za zaštitu djece grada Zagreba (2010) provedeno na liječnicima primarne zdravstvene zaštite u Hrvatskoj u svojim rezultatima je pokazalo da liječnici rijetko kada posumnjaju na zlostavljanje i zanemarivanje djece te su iskazali da smatraju da nisu dovoljno educirani o problemu nasilja u obitelji te su se slični rezultati pokazali i kod ostalih zdravstvenih djelatnika unatoč činjenici što djelatnici znaju za zakonsku obvezu prijavljivanja nasilja (Ajduković i Ajduković, 2010).

Uz zdravstvene ustanove, odgojno-obrazovne ustanove također imaju obvezu prijave nasilja u obitelji nad djecom. Cijeli niz zakona, poput Zakona o osnovnom školstvu, Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, Zakona o sudovima za mladež, Obiteljskog zakona i Zakona o socijalnoj skrbi, u svojim odredbama propisuje obveze djelatnika odgojno-obrazovnih ustanova po pitanju zaštite prava učenika (Laklija i Alebić, 2012). Istraživanje koje su proveli Laklija i Alebić (2012) pokazalo je da, unatoč jasno propisanoj obvezi prijavljivanja nasilja, prijavljivanje nasilja ovisi o mnogim drugim čimbenicima. S jedne strane, pozitivni čimbenici koji potiču prijavljivanje nasilja su podizanje svijesti javnosti, prisutnost teme u medijima, zakonske obaveze, edukacija djelatnika odgojno-obrazovnih ustanova, prepoznavanje nasilja kroz ponašanje učenika, empatija i dojava od drugih osoba. S druge strane, kao otežavajuće faktore za prijavljivanje rezultati istraživanja navode nedostatak jasnih dokaza, prikriivanje nasilja od

strane obitelji, strah za vlastitu sigurnost, nepovjerenje u sustav, lošu educiranost školskih djelatnika, percepciju da se situacija ne može promijeniti, strah od gubitka povjerenja djeteta i javne izloženosti škole "lošem glasu". Sudionici istraživanja također su istaknuli da, iako suradnja sa Hrvatskog zavoda za socijalni rad može biti pozitivna, postoje izazovi u razmjeni informacija. Kao moguća poboljšanja suradnje između škola i zavoda predlažu zajedničke edukacije, bolju razmjenu informacija, zapošljavanje socijalnih radnika u školama i aktivniju ulogu zavoda u praćenju rizičnih obitelji.

4. PRAVNI OKVIR ZAŠTITE DJECE OD NASILJA U OBITELJI

4.1. Međunarodni i regionalni dokumenti

Začetci zaštite djece od nasilja na međunarodnoj razini počinju u 20. stoljeću dokumentima Ujedinjenih Naroda - Ženevskom deklaracijom o pravima djeteta usvojenom 1924. godine i Deklaracijom o pravima djeteta 1959. godine. Obje deklaracije potaknule su ideju, odnosno svijest, o djeci kao nositeljima prava i sloboda, a ne samo kao objektima zaštite. Iako neobvezujuće i bez nadzornih mehanizama provedbe, ipak su promijenile način na koje društvo i država promatraju dijete i njegov položaj u društvu te su u konačnici rezultirale donošenjem pravno obvezujuće Konvencije o pravima djeteta 1989. godine (Rešetar Čulo, 2023). Konvencija pravno uređuje ključni kriterij postupanja prema djeci – primjenu načela najboljeg interesa djeteta. On se određuje prema konkretnoj situaciji u kojoj se dijete nalazi, a provodi se u dva koraka. Prvi korak je procjena najboljeg interesa djeteta koju provodi donositelj odluka, a drugi korak je određivanje najboljeg interesa djeteta koji je formalni postupak sa strogim procesnim mjerama zaštite (Abbasi i sur; 2023). Osim toga, prilikom primjene dječjih prava u nacionalne pravne sustave, države se moraju voditi i općim načelima poput nediskriminacije, prava na život, opstanka i razvoja te poštovanja stavova djeteta. Za zaštitu djece od nasilja najznačajnija su zaštitna prava koja djecu štite od nasilja, zanemarivanja i brojnih drugih oblika nasilja nad djecom koja se događaju izvan okvira obitelji (zabrana dječjeg rada, zabrana izrabljivanja, zaštita djece izbjeglica i dr.). Konvencija sadrži niz odredbi koje se odnose na prevenciju i zaštitu od nasilja te je dodatna zaštita osigurana fakultativnim protokolima uz Konvenciju, a kao nadzorni mehanizam za primjenu Konvencije osnovan je Odbor za prava djeteta. Specifično članak 19. poziva države na zaštitu djece od bilo kojeg oblika fizičkog ili mentalnog nasilja, zlostavljanja, zanemarivanja ili iskorištavanja dok su pod skrbi roditelja, skrbnika ili drugih osoba te je kao takav građansko pravo koje ima trenutni učinak. On dodatno naglašava važnost osiguravanja dječjih prava kroz odgovorno roditeljstvo, a određuje da je odvajanje djeteta od roditelja moguće samo kroz sudski postupak i kada je to u najboljem interesu djeteta. U skladu s člankom 12. Konvencije, dijete ima pravo na slobodno izražavanje mišljenja, a njegovo mišljenje treba se uzeti u obzir kod kreiranja politika i mjera. Države su dužne osigurati promjene u pristupu prema djeci kao žrtvama, uz uključivanje djece u procese koji ih se tiču, prilagođene njihovoj dobi i zrelosti. (Rešetar Čulo, 2023).

Prava djeteta zaštićena su na međunarodnoj razini, no potrebno je nadopuniti ih dokumentima i aktivnostima na regionalnoj razini. Tako Vijeće Europe pravno obvezuje države članice da štite djecu od svih oblika nasilja, a za zaštitu od nasilja u obitelji, zlostavljanja i zanemarivanja najznačajniji dokument je Istanbulska konvencija, odnosno Konvencija Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji donesena 2011. godine (Rešetar Čulo, 2023). Istanbulska konvencija (Vijeće Europe, 2011) osuđuje sve oblike nasilja nad ženama i nasilje u obitelji. Prepoznaje da nasilje u obitelji nerazmjerno pogađa žene te da djeca mogu biti žrtve nasilja u obitelji i u slučajevima kada nasilje nije direktno usmjereno prema njima već kad su i svjedoci nasilju. Iako je Konvencija poglavito usmjerena zaštititi žena, u svojoj svrsi, područjima primjene konvencije, definicijama i obvezama država i dužnoj pažnji usmjerava se i na nasilje u obitelji te i djeci priznaje prevenciju i zaštitu od nasilja. U zakonodavstvo Republike Hrvatske Istanbulska konvencija je implementirana pomoću Zakona o potvrđivanju Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (NN 3/2018). Konvencija, kao jednu od svrha, propisuje stvaranje sveobuhvatnih okvira, politika i mjera za zaštitu i pomoć svim žrtvama nasilja u obitelji. Nasilje u obitelji definira kao sva djela tjelesnog, seksualnog, psihičkog ili ekonomskog nasilja koja se događaju u obitelji ili kućanstvu. Obvezuje stranke u „poduzimanju potrebnih zakonodavnih i druge mjere kako bi djelovale uz dužnu pažnju u sprečavanju, istraživanju, kažnjavanju i osiguravanju naknade štete za sva djela nasilja obuhvaćena područjem primjene ove Konvencije koja su počinili nedržavni subjekti.“ Stranke obvezuje i u financiranju i osiguravanju resursa za primjenu politika te podržavanju nevladinih organizacija i organizacija civilnog društva. Države potpisnice dužne su osigurati mjere koje će biti dostupne i koje će rješavati potrebe ranjivih osoba i djece žrtve nasilja. Članak 26. postavlja i obvezu da se prilikom pružanja pomoći i usluga žrtvama koje imaju djecu, uzmu u obzir prava i potrebe te djece ako su bila svjedoci nasilja. Bitno je prepoznati i odgovoriti na štetne učinke koje djeca trpe kao svjedoci svih oblika nasilja obuhvaćenih ovom Konvencijom kao i osigurati njihovo pravo na podršku. U Konvenciji se predlaže korištenje najbolje dokazanih psihosocijalnih intervencija prilagođenih dobi i razvoju djeteta kako bi se djeci pomoglo nositi s traumatskim iskustvima, a sve usluge koje se nude moraju imati u vidu najbolje interese djeteta. Kao i u drugim konvencijama Vijeća Europe koje se bave nasiljem i zlostavljanjem, materijalno pravo unutar Istanbulske konvencije je ključno. Postoje mnogi nedostaci u nacionalnim zakonima o nasilju nad ženama i obiteljskom nasilju pa Konvencija smatra da je potrebno ojačati pravnu zaštitu i nadoknadu štete. Uvođenje izmjena u pravne sustave pomaže učinkovitim sprječavanju i borbi protiv nasilja. Konvencija sadrži preventivne, zaštitne i kompenzacijske

mjere za žrtve i kaznene mjere protiv počinitelja. Također, osigurava građanskopravne lijekove za žrtve i postavlja kaznena djela kako bi se olakšalo djelovanje protiv nasilja na nacionalnoj i međunarodnoj razini. Određene odredbe Konvencije osiguravaju da žrtve nasilja obuhvaćenog Konvencijom mogu tražiti pravnu zaštitu kroz nacionalne sudove. To uključuje sudske naloge kojima se počinitelju naređuje da prestane s nasilnim ponašanjem ili da poduzme određene radnje. Ovi pravni lijekovi pomažu u zaštiti žrtava od nasilja. Također, mogu uključivati mjere poput zabrane pristupa i naloga za udaljavanje, što je posebno važno u slučajevima obiteljskog nasilja (Ured za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske, 2014). Primarni fokus ipak je Istanbulske konvencije prije svega zaštita žena te se smatra 'jednim od najrazvijenijih područja unutar europskog prava' (Schiek i Damgar, 2014; prema Željko 2021). Sve veća međunarodna pažnja posvećuje se problemima nasilja u partnerskim odnosima i obitelji i njihovom utjecaju na djecu. To uključuje i pitanja skrbnništva, kontakta i posjećivanja djece nakon razvoda ili nasilnih odnosa. Osiguravanje sigurnosti žena i djece, uzimajući u obzir pristup koji stavlja žrtvu u središte, i davanje prioriteta najboljem interesu djeteta, ključno je prema međunarodnim standardima. Istovremeno, u Europi jačaju desničarski pokreti, često povezani s konzervativnim grupama koje promiču "prava muškaraca" što također utječe na pravne sisteme. Ove skupine mogu utjecati na donošenje odluka o skrbništvu i pravima roditelja, što postaje sve prisutnije u europskoj pravnoj teoriji i praksi. Činjenica je Odredbe Istanbulske konvencije, uključujući one o skrbništvu nad djecom i posjećivanju, u državama članicama često se ne provode (Abbasi i sur; 2023).

Osim Istanbulske konvencije, najvažniji dokument Vijeća Europe za zaštitu ljudskih prava je (Europska) Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda iz 1950. godine. Iako ne izričito ne jamči zaštitu djece od nasilja, načelno obvezuje države članice da svakoj osobi osiguraju zaštitu građanskih i političkih prava i sloboda zajamčenih Europskom konvencijom. Europska komisija za ljudska prava i Europski sud za ljudska prava ključne su institucije za nadzor i provedbu prava zajamčenih ovom konvencijom i djeluju na području zaštite prava djece te postoje brojni primjeri njihove prakse na području zaštite djece od nasilja u obitelji (Rešetar Čulo, 2023).

Izrazito bitan dokument za postupovna prava djeteta je i Europska konvencija o ostvarivanju dječjih prava Vijeća Europe donesena 1996. godine, a koja je u Hrvatsko zakonodavstvo implementirana pomoću Zakona o potvrđivanju Europske konvencije o ostvarivanju dječjih prava (NN 1/2010). Prema Zakonu, Europska konvencija o ostvarivanju dječjih prava ima za

cilj zaštitu i promicanje dječjih prava, posebno u sudskim i administrativnim postupcima koji se tiču njihove dobrobiti. Fokusira se na osiguravanje da djeca budu aktivni sudionici u postupcima koji ih izravno pogađaju, čime se jačaju njihova postupovna prava pred sudbenim tijelima. U kontekstu nasilja u obitelji, Konvencija postavlja temeljna načela koja osiguravaju prava djeteta u postupcima zaštite: pravo na informacije, pravo na izražavanje mišljenja, zastupanje djetetovih interesa, pristup pravosuđu i suradnja među institucijama. Ove odredbe imaju za cilj osigurati da se glas djeteta čuje i da se postupci vode na način koji je osjetljiv na njegove potrebe i interese uz maksimalnu zaštitu od daljnje viktimizacije. Obiteljski zakon zadovoljava zahtjeve u pogledu prava djeteta u materijalnom pravu. Međutim, ključni aspekti postupanja prema Konvenciji prelaze u sudski proces. Predlaže se detaljnije razraditi posebna postupovna prava djece izmjenama Zakona o parničnom postupku ili donošenjem posebnog procesnog obiteljskog zakona. To bi omogućilo jasniju zaštitu dječjih prava i bolju prilagodbu postupaka specifičnoj situaciji djece u sudskim procesima (Hrabar, 2012).

4.2. Nacionalni pravni okvir

Sustav zaštite djece od nasilja u Hrvatskoj čini pravni okvir za zaštitu djece od nasilja i tijela za zaštitu djece od nasilja. Taj okvir čine Ustav RH, međunarodni i regionalni dokumenti te nacionalni zakoni i podzakonski akti. Ustav RH obvezuje državu na promicanje dobrobiti djeteta, uključujući pravo na potpun i skladan razvoj, obrazovanje i skrb. Posebna pažnja posvećuje se maloljetnicima bez roditeljske skrbi. Zakoni i propisi također obuhvaćaju zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda s fokusom na zaštitu djece od nasilja u svim njegovim oblicima. Republika Hrvatska nema cjelovit propis za zaštitu djece od nasilja, a zaštita djece odvija se putem kaznenopravnog, prekršajnog i obiteljskoprog aspekta uz strateške dokumente vezane uz zaštitu djece od nasilja i pravne propise koji reguliraju područja socijalnog rada, socijalne skrbi i rad pravobranitelja za djecu te je usko vezan uz zaštitu djece od nasilja u obitelji (Rešetar Čulo, 2023). Kao što je u radu već spomenuto, Kazneni zakon definira kaznena djela obiteljskog nasilja i propisuje sankcije, Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji predviđa mjere zaštite i novčane kazne, zatvorske kazne i druge sankcije, a u ovom radu poseban fokus je na obiteljskopravnoj zaštiti djece kao žrtava nasilja u obitelji. Obiteljskim zakonom se štite prava djeteta osobna prava. Prema Obiteljskom zakonu (NN 49/23, 156/23), dijete ima pravo na život i razvoj, pravo na identitet, pravo na skrb i zaštitu (pravo na zaštitu od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja), pravo na izražavanje mišljenja, pravo na obrazovanje i

pravo na privatnost. Dužnosti roditelja propisane su kao dužnost brige i zaštite, dužnost pružanja podrške, dužnost odgoja, dužnost poštovanja djetetovih prava i dužnost suradnje s institucijama. Ova prava i dužnosti osiguravaju da se interesi djece stavljaju u središte obiteljskih odnosa i da roditelji imaju jasno definirane odgovornosti u okviru tih odnosa. Iz toga proizlazi da se kao povrede djetetovih prava podrazumijevaju tjelesno i psihičko/emocionalno nasilje, spolno nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje djeteta.

4.3. Uloga Hrvatskog zavoda za socijalni rad i pravosudnih institucija

Obiteljski zakon određuje i postupanje nadležnih tijela koja provode zaštitu djece od nasilja. Propisuje da svatko ima obvezu prijaviti povredu djetetovih prava Hrvatskom zavodu za socijalni rad (Rešetar Čulo, 2023). U postupcima koje Hrvatski zavod za socijalni rad vodi po službenoj dužnosti, poduzimaju se ključne mjere za zaštitu djeteta. Te mjere uključuju hitnu intervenciju, obavještanje policije u slučaju sumnje na zlostavljanje, razgovore s roditeljima i djetetom, kućne izvide, prikupljanje informacija iz vrtića, škole i od liječnika te procjenu sigurnosti djeteta. Na temelju prikupljenih podataka, donosi se timski zaključak o potrebnim zaštitnim mjerama, a ako su interesi roditelja u sukobu s djetetovim, imenuje se posebni skrbnik. Kada Zavod provede procjenu ugroženosti djeteta i cjelokupnu obiteljsku situaciju, provest će mjere (Protokol o postupanju u slučaju zlostavljanja i zanemarivanja djece, 2014). Četiri su mjere koje su u nadležnosti Hrvatskog zavoda za socijalni rad - žurna mjera izdvajanja i smještaja djeteta izvan obitelji, mjera upozorenja na pogreške i propuste u ostvarivanju skrbi, mjera stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi i mjera intenzivne stručne pomoći i nadzora nad ostvarivanjem skrbi o djetetu (Hrabar, 2019). Svi akteri sustava zaštite djece od nasilja u obitelji dužni su surađivati, tako Zavod ima obvezu dostavljati relevantne podatke s utvrđenim činjenicama i potrebne dokumente policiji i sudu, obavijestiti tijelo od kojeg je zaprimilo prijavu o poduzetim radnjama, obavijestiti obiteljskog liječnika ili pedijatra i stručnjake u odgojno-obrazovnom sustavu o zlostavljanju ili zanemarivanju djeteta, uputiti dijete na vještačenje, odgovarajuću pomoć i tretmane, pratiti rezultate izrečenim mjera i poduzeti zakonske mjere sa nesuradljivim roditeljima. Također je obavezan informirati roditelje ili zakonske zastupnike o postupku i aktivnostima koje se provode i njihovim posljedicama, o pravima djeteta, ali je dužan o istome informirati i dijete. Dužan je djetetu, na način primjeren njegovoj dobi, zrelosti i u skladu s najboljim interesom djeteta, omogućiti iznošenje mišljenja, uputiti na posljedice iznošenja mišljenja te na isti način mišljenje uvažiti. To mora provesti na način koji neće traumatizirati dijete (Protokol o postupanju u slučaju zlostavljanja i zanemarivanja djece, 2014). Obiteljskopravne intervencije, osim Hrvatskog zavoda za socijalni

rad, provode i sudovi. Protokolom o postupanju u slučaju u slučaju zlostavljanja i zanemarivanja djece (2014) propisuje se postupak pravosudnih dijela u slučaju prijave nasilja u obitelji u kojem su žrtve djeca. Kada se podnese kaznena prijava protiv počinitelja zlostavljanja ili zanemarivanja djece, a postoji osnovana sumnja o počinjenju kaznenog djela za koje je predviđena kazna do pet godina zatvora ili novčana kazna, državni odvjetnik poduzima potrebne istražne radnje kako bi odlučio hoće li podići optužnicu. Istraga kaznenih djela te postupanje prema počiniteljima je tajno. Državni odvjetnik sam provodi istragu, a okrivljenika mora ispitati prije njenog završetka. Kod lakših djela, ispitivanje može prepustiti istražitelju, ali za teža kaznena djela to ispitivanje isključivo provodi državni odvjetnik koji je obavezan odlučiti o pokretanju istrage unutar 48 sati od završetka istrage. Kada državni odvjetnik donese rješenje, istražnom sucu podnosi prijedlog u kojem okrivljeniku određuje istražni zatvor ili određivanje mjera koje su u nadležnosti suda. Ako se okrivljeniku određuju mjere, sud će u izvanparničnom postupku odrediti neku od sljedećih mjera: privremeno povjeravanje djeteta drugoj osobi, udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi; zabrana približavanja djetetu; oduzimanje prava na stanovanje s djetetom i povjeravanje svakodnevne skrbi o djetetu drugoj osobi, udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi; povjeravanje djeteta s problemima u ponašanju udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi radi pomoći u odgoju; lišenje prava na roditeljsku skrb (Hrabar, 2019). Zaključno, obiteljskoppravna zaštita djeteta osigurava sveobuhvatan okvir zaštite od nasilja u obitelji. Nadležna tijela, Hrvatski zavod za socijalni rad i pravosudne institucije, provode hitne mjere zaštite i postupaju prema počiniteljima zlostavljanja. Suradnja među institucijama, kao i pravovremeno informiranje djeteta i obitelji o postupcima, ključni su za osiguranje sigurnosti i dobrobiti djeteta u skladu s njegovim najboljim interesima.

5. OBITELJSKOPRAVNA ZAŠTITA DJETETA

5.1. Mjere zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta u obiteljskom pravu

Kao što je navedeno u prethodnom poglavlju, obiteljskopravna zaštita djeteta osigurava se kroz postupanje nadležnih tijela i kroz različite mjere koje ta tijela izriču i provode. Ona se provodi kada se roditelji ne pridržavaju odgovornosti, dužnosti i prava koje su propisane Obiteljskim zakonom. Prava djece i dužnosti roditelja zakonom su jasno definirana. Pri izricanju i provođenju mjera moraju se primjenjivati načela propisana Zakonom - načelo najblaže i razmjerne intervencije u obiteljski život pri čemu se razmjernost određuje po stručnoj procjeni tijela koje izriče mjeru (Obiteljski zakon, NN 156/23). Obiteljski zakon (NN 49/23, 156/23) također priznaje pravo na sudjelovanje i izražavanje mišljenja djetetu pri određivanju mjera, a mjere se izriču roditeljima i drugim osobama kojima je povjerena skrb o djetetu. Ovaj dio Zakona odnosi se na postupovna prava djeteta u postupcima pokrenutima radi njegove zaštite. Ti postupci su hitni, a sud mora posebno voditi računa o zaštiti djetetovih prava i interesa. Dijete ima pravo tražiti zaštitu svojih prava pred nadležnim tijelima, saznati važne informacije o slučaju, dobiti savjet, izraziti mišljenje i biti upoznato s mogućim posljedicama. Sposobnost djeteta da sudjeluje u postupku ovisi o njegovoj duševnoj zrelosti, a ne samo o dobi. Zaštita djetetovih prava u ovom smislu osigurava se kroz institut posebnog skrbništva (Radić i Radina, 2014). Smatra se da je skrb djeteta ugrožena ako tijelo procijeni da je skrb neodgovarajuća ili nedostatna ili kada dijete pokazuje psihosocijalne poteškoće koje se očituju kroz emocionalne probleme, probleme u ponašanju, probleme u školi i druge probleme. Vjerojatnost da će doći do ugroze djetetovih prava također je dovoljna za izricanje mjera. Postupak započinje kada nadležno tijelo dobije prvu informaciju o ugrozi prava od drugih nadležnih tijela ili građana. Osim načela najblaže i razmjerne intervencije u obiteljski život mora se primjenjivati i načelo zakonitosti (Hrabar, 2019).

Obiteljskim zakonom (NN 156/23) propisane su četiri zaštitne mjere koje su u nadležnosti Hrvatskog zavoda za socijalni rad, a članak 134. propisuje 4 mjere. Mjera žurnog izdvajanja i smještaja djeteta izvan obitelji provodi se kada postoji ozbiljna opasnost za život ili zdravlje djeteta. Provodi se kada nije moguće na drugi način, odnosno nekom blažom mjerom, zaštititi dijete (Čulo Rešetar, 2023). Tada zavod može donijeti hitnu mjeru izdvajanja djeteta iz obitelji i smještaj u drugu ustanovu ili udomiteljsku obitelj. Ova mjera se izriče odmah i može trajati

najdulje 15 dana, tijekom kojih sud mora potvrditi ili poništiti odluku. Upozorenje na pogreške i propuste u ostvarivanju skrbi od djetetu je druga mjera koja se izriče ako roditelji neadekvatno skrbe o djetetu. Zavod može izdati upozorenje i savjete za ispravljanje ponašanja. Ona je preventivne prirode i ne zahtijeva izdvajanje djeteta iz obitelji nego ima za cilj podršku roditeljima kako bi poboljšali svoju skrb. Mjera stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu je treća mjera koja se izriče kada je potrebno pružiti dugoročniju pomoć roditeljima, a stručnu podršku organizira zavod. Ovo može uključivati edukaciju roditelja ili pomoć u vezi s liječenjem djeteta s ciljem omogućavanja bolje roditeljske skrbi i sigurnijeg razvoja djeteta. Zadnja mjera je mjera intenzivne stručne pomoći i nadzora nad ostvarivanjem skrbi o djetetu. U slučajevima ozbiljnijih problema u skrbi, zavod može pružiti intenzivniju podršku i nadzor. Ovo uključuje redovite posjete i praćenje roditelja i djeteta, kako bi se osiguralo da se djetetove potrebe zadovoljavaju (Hrabar, 2019). Sve ove mjere imaju cilj zaštititi dijete i poboljšati obiteljske uvjete i pružiti roditeljima podršku i nadzor. Ako se roditelji ne pridržavaju uputa i ne poboljšaju skrb o djetetu, može doći do određivanja ozbiljnijih mjera.

Mjere u nadležnosti suda su po naravi ozbiljnije. Prema odredbama Obiteljskog zakona (NN 156/23) sud može izreći 5 mjera, od kojih se 4 mjere izriču roditeljima, a jedna je predviđena za dijete. Članak 149. Obiteljskog zakona, kao mjere za zaštitu osobnih prava i dobrobiti djeteta u nadležnosti suda, propisuje slijedeće mjere: mjera privremenog povjeravanja djeteta drugoj osobi, udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi, mjera zabrane približavanja djetetu, mjera oduzimanja prava na stanovanje s djetetom i povjeravanje svakodnevne skrbi o djetetu drugoj osobi, udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi, mjera povjeravanja djeteta s problemima u ponašanju radi pomoći u odgoju udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi i posljednja mjera je lišenje prava na roditeljsku skrb. Prva mjera odnosi se na privremeno povjeravanje djeteta drugoj osobi ili ustanovi socijalne skrbi. U slučaju kada roditelji zanemaruju dijete ili mu na neki način ugrožavaju dobrobit, sud može odlučiti da dijete bude povjereno na skrb drugoj osobi ili ustanovi. Ovo može biti privremeno rješenje dok se procjenjuje situacija. Druga mjera koju sud može izreći je zabrana približavanja djetetu. Predlaže ju zavod, a sud određuje kojoj osobi se izriče mjera i to u obliku zabrane približavanja na određenu udaljenost, na određenim mjestima i može zabraniti da ta osoba uznemiruje dijete npr. telefonskim pozivima. Ona se ne izriče samo roditeljima već i drugim članovima obitelji. Policija je nadležno tijelo koje provodi mjeru, a obavještava se i škola koju dijete pohađa. Mjera oduzimanje prava na stanovanje s djetetom izriče se kada Hrvatski zavod za socijalni rad procijeni da roditelji nisu u stanju pružiti sigurnost i skrb djetetu. Tada sud izriče mjeru i

oduzima pravo roditeljima da žive s djetetom. Dijete se smješta kod rodbine, udomiteljske obitelji ili u ustanovu socijalne skrbi. Mjera povjeravanja djeteta s problemima u ponašanju radi pomoći u odgoju jedina je mjera koja se izriče djetetu. Kada dijete ima probleme u ponašanju koji su uzrokovani nedostatnom skrbi roditelja, sud izdaje mjeru povjeravanja djeteta odgovarajućim stručnim osobama ili institucijama koje će djetetu pomoći u odgoju i rješavanju problema u ponašanju. Oduzimanje prava na roditeljsku skrb je najteža mjera koju sud može izreći prema roditeljima i ovdje se mjera sastoji od oduzimanja prava na roditeljsku skrb. Ona potpuno onemogućava roditeljima da sudjeluju u donošenju odluka koje se tiču djeteta (Hrabar, 2019).

Obiteljski zakon je kvalitetno graduirao mjere s obzirom na intenzitet nasilja prema djeci (Vidović, 2008). To se očituje u razradi mjera od onih blažih, koje izriče zavod, do onih koje u krajnjem slučaju izriče sud. Mjere upozorenje na pogreške i propuste u ostvarivanju skrbi nad djetetom, stručna pomoć i potpora u ostvarivanju skrbi o djetetu i intenzivna stručne pomoći i nadzor nad ostvarivanjem skrbi o djetetu predstavljaju preventivne mjere, a u represivne mjere ubrajaju se oduzimanje prava na stanovanje s djetetom i povjeravanje svakodnevne skrbi o djetetu drugoj osobi, udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi, lišenje prava na roditeljsku skrb i zabrana približavanja djetetu. Preventivne mjere služe prevenciji daljnjeg nasilja nad djetetom, a represivne se izriču kada se blažim mjerama ne može ostvariti zaštita prava djeteta (Čop i Svalina, 2015).

Osim izricanja mjera, i pravosudna tijela i Hrvatski zavod za socijalni rad imaju ovlasti imenovati posebnog skrbnika djetetu u slučaju kada se interesi djeteta i roditelja nalaze u sukobu. Sud imenuje posebnog skrbnika u slučajevima izricanja sudskih mjera za zaštitu djeteta, a u svim drugim slučajevima imenuje ga Hrvatski zavod za socijalni rad. U kontekstu zaštite djeteta kao žrtve nasilja u obitelji, posebno skrbništvo se dodjeljuje djetetu u sudskom postupku povjeravanja djeteta drugoj osobi, udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi u slučaju izricanja mjere privremenog povjeravanja, lišavanja roditeljske skrbi, mjere povjeravanja djeteta s poremećajima u ponašanju udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi i oduzimanja prava na stanovanje. On se imenuje radi obavljanja točno određenog posla i zastupa interese djeteta pred sudom (Hrabar, 2019).

5.2. Nedostaci mjera

Nedostaci mjera zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta propisanih Obiteljskim zakonom uglavnom se ne odnose na same zakonom propisane mjere već na njihovo provođenje u praksi. Nedostaci mjera zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta u obiteljskom pravu u Hrvatskoj proizlaze iz nekoliko faktora. Nedostatak resursa i kapaciteta u institucijama je prvi od njih. Hrvatski zavodi za socijalni rad često se suočavaju s nedostatkom kadra i resursa što dovodi do sporijeg reagiranja u slučajevima obiteljskog nasilja i zlostavljanja djece. Manjak stručnjaka - socijalnih radnika i psihologa, otežava pravovremenu i adekvatnu intervenciju. Neusklađenost pravnih propisa i prakse također predstavlja značajan problem. Iako zakoni u teoriji predviđaju mjere za zaštitu djece, njihova primjena u praksi je problematična. Spora pravna zaštita i složene procedure usporavaju hitne mjere za zaštitu djeteta. Sustav zaštite djece suočava se i sa nedostatkom specijalizirane edukacije. Stručnjaci u tijelima koja su nadležna za postupanje u slučaju nasilja nad djecom u obitelji često nisu dovoljno educirani za prepoznavanje nasilja i rad s traumatiziranom djecom pa ta činjenica otežava provođenje adekvatnih zaštitnih mjera. Sama kompleksnost obiteljskih sporova još je jedan od problema koji otežava zaštitu prava djeteta. U nekim slučajevima, sporovi oko skrbništva ili ostvarivanja prava na osobne odnose mogu dodatno ugroziti dobrobit djeteta, posebno kada su povezani s obiteljskim nasiljem. Sustav ne daje uvijek prednost najboljem interesu djeteta u dovoljnoj mjeri. I na kraju, postoji slaba međuinstitucionalna suradnja u Hrvatskoj po pitanju zaštite djece od nasilja u obitelji. Suradnja između škola, centara za socijalnu skrb, zdravstvenih ustanova i pravosuđa često nije dovoljno koordinirana što dovodi do nedostatka sveobuhvatnog pristupa zaštiti djeteta (Izvješće Pravobranitelja za djecu, 2023).

5.3. Sudska praksa

U ovom dijelu rada analizirat će se odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske o ocjeni ustavnosti Obiteljskog zakona (NN 103/15, 98/19, 47/20) i specifični aspekti primjene tog zakona u sudskoj praksi. Posebna pažnja posvećena je odlukama nadležnih sudova u slučajevima u kojima su izrečene mjere zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta, osobito u kontekstu nasilja u obitelji. Zakon o područjima i sjedištima sudova (NN 21/22), kao sudove

nadležne za postupanje u predmetima kojima se uređuju obiteljski odnosi, određuje općinske sudove u sjedištima županijskih sudova i Općinski sud u Novom Zagrebu.

Ustavni sud Republike Hrvatske je u svojoj odluci i rješenju ukazao na određene nedostatke u preciznosti zakonskih odredbi Obiteljskog zakona (NN 103/15, 98/19, 47/20) vezanima uz prava djeteta i pravni odnos roditelja i djeteta te prava i dužnosti djeteta koja utječu na pravnu zaštitu djeteta od nasilja u obitelji. Podneseni prijedlozi za pokretanje postupka za ocjenu suglasnosti zakona s Ustavom Republike Hrvatske odnosili su se formalnu i materijalnu nesuglasnost Obiteljskog zakona sa ustavnim odredbama. Prigovori za formalnu nesuglasnost zakonskih odredbi sa Ustavom Republike Hrvatske odnosili su se na *vacatio legis*, tvrdnju da mijenjanje zakona nije doprinijelo pravnoj sigurnosti i dobrobiti građana, činjenicu da su donositelji zakona u prijelaznim i završnim odredbama pravno uređenje obiteljskih odnosa ostavili na regulaciju pravilnicima te odsutnosti javne rasprave koja je nakon odluke Ustavnog suda trebala prethoditi izmjenama Obiteljskog zakona (Ustavni sud Republike Hrvatske, 2023). Prigovori vezani uz materijalnu suglasnost većinski su bili vezani uz nomotehnički aspekt propisa, ističući nedopustivu manjkavost zakonskog teksta, a pojedine norme ocijenili su nejasnima i nečitkima (Pavić, 2023). Svi su prijedlozi upućeni neustavnosti odredbi koje se odnose mjere zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta odbačeni jer je Ustavni sud zaključio da ne postoje razlozi za pokretanje postupka za ocjenu suglasnosti navedenih članaka s Ustavom, a prijedlozi su uglavnom isticali povredu procesnih prava adresata određenim člankom, propitivanje nadležnosti centara za socijalnu skrb (današnji Hrvatski zavod za socijalni rad) u izricanju određenih mjera smatrajući da se za odlučivanje o takvim pitanjima treba osnovati poseban neovisan sud i nepostojanje tehničkih i financijskih sredstava za provođenje mjera u stvarnosti (Ustavni sud Republike Hrvatske, 2023).

Nadležni sudovi, prema Zakonu o područjima i sjedištima sudova (NN 21/22), su općinski sudovi u sjedištima županijskih sudova, kao i Općinski sud u Novom Zagrebu, koji imaju ključnu ulogu u postupanju prema predmetima obiteljskih odnosa. Primjena mjera zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta često uključuje određivanje mjera u poput zabrane približavanja djetetu, oduzimanja roditeljske skrbi ili nadziranih kontakata s roditeljem, a one se smatraju ključnim intervencijama u zaštiti djeteta. Važno je napomenuti da su sudske odluke u ovim predmetima osjetljive i kompleksne jer uključuju balansiranje prava roditelja na ostvarivanje osobnih odnosa s djetetom i obavezu države da osigura zaštitu djeteta od svih oblika nasilja i zlostavljanja. Odluke sudova moraju biti utemeljene na načelima zaštite

najboljeg interesa djeteta, koji je osnovno načelo u svim postupcima vezanim za obiteljske odnose. U slijedećem dijelu poglavlja bit će prikazana i analizirana četiri primjera sudske prakse općinskih sudova u području obiteljskih odnosa.

Presuda Općinskog suda u Šibeniku 23.2.2024. u pravnoj stvari promjene odluke o ostvarivanju roditeljske skrbi u odnosu na maloljetnog L.Ž presudila je u korist oca djeteta. Sud je majci izrekao mjere ograničenja kontakta s djetetom, dopuštajući samo neizravne kontakte putem telefonskih ili video poziva jednom dnevno svaki drugi dan, u trajanju do 10 minuta. Ove mjere zaštite donesene su zbog ozbiljnih problema u odnosu između majke i djeteta, uključujući incident u kojem je majka izbacila dijete iz kuće. Također, majčino emocionalno i mentalno zdravlje i njezina nesuradnja sa stručnim službama doprinijeli su ovakvoj odluci. Presuda u korist oca temelji se na procjeni da je u najboljem interesu djeteta da nastavi živjeti s ocem. Dijete je samo izrazilo želju da ostane kod oca, te je sud utvrdio da je otac bio dosljedan u suradnji sa socijalnim službama i osiguravao stabilno okruženje za dijete, što je bilo presudno za donošenje ovakve odluke. Sud je uzeo u obzir i kaznene prijave protiv majke te njezino trenutno narušeno psihičko zdravstveno stanje. Posebna skrbnica, stručni tim socijalne službe i vještačenje psihologa podržali su odluku da je u najboljem interesu djeteta nastavak života s ocem. Međutim, sud je također prepoznao važnost održavanja kontakta s majkom te je odredio mjere koje omogućuju majci da održava neizravne kontakte putem telefonskih ili video poziva, uz strogo određene uvjete. Tijekom postupka razvoda braka roditelja djeteta, istodobno se provodila mjera stručne pomoći i potpore u ostvarivanju roditeljske skrbi (Općinski sud u Šibeniku, 2023). Mjere zaštite prava djeteta bile su ključni pravni aspekt ove presude. Sud je vodio računa o najboljem interesu djeteta, primjenjujući pravnu praksu koja osigurava kontinuiranu povezanost djeteta s oba roditelja, iako je u ovom slučaju kontakt s majkom ograničen zbog njezina ponašanja i trenutnog zdravstvenog stanja. Odluka suda uključuje i privremene mjere donesene ranije u postupku, koje su omogućile djetetu da već živi s ocem dok je trajao postupak. Sud je također odlučio o financijskoj obvezi majke da doprinosi uzdržavanju djeteta, uzimajući u obzir njezinu trenutnu financijsku situaciju i materijalne mogućnosti. Ova presuda odražava sudske praksu koja štiti osobna prava djeteta, osigurava pravni okvir za odluke o roditeljskoj skrbi te ujedno omogućava intervenciju kad se pojave problemi u ponašanju roditelja.

Stalna služba u Trogiru općinskog sud u Splitu donijela je 04.02.2022. rješenje kojim izriče mjeru zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta. Sud je donio odluku o privremenom smještaju

maloljetne djece u ustanovu socijalne skrbi, čime je cilj bio zaštititi njihova osobna prava i dobrobit. Nadležni centar za socijalnu skrb predložio je ovu mjeru zbog ozbiljne ugroženosti djece u obiteljskom okruženju, koje je obilježeno sukobima i nasiljem roditelja, posebice oca koji je bio pod utjecajem alkohola. Roditelji su već dva puta ranije bili pod nadzorom kroz mjere intenzivne stručne pomoći, ali su i dalje zanemarivali upute i savjete, što je rezultiralo daljnjim rizicima za djecu. Mjere koje su sud i centar poduzeli uključuju izdvajanje djece iz obitelji i privremeni smještaj u ustanovu socijalne skrbi. Roditeljima je omogućen kontakt s djecom pod nadzorom, uz posjete dva puta tjedno i telefonske razgovore (Općinski sud u Splitu, 2022). Sudska praksa u ovakvim slučajevima temelji se na zaštiti najboljeg interesa djeteta, primjenjujući hitne mjere kada roditelji ne mogu osigurati sigurno i stabilno okruženje. Mjera je izrečena zbog sustavnog zanemarivanja i emocionalnog ugrožavanja djece, a sud je u suradnji s centrom za socijalnu skrb donio odluku o privremenom izdvajanju iz obitelji kako bi se osigurala sigurnost i stabilnost djece, što je uobičajena praksa u ovakvim situacijama.

Općinski sud u Slavonskom Brodu 01.06.2023. godine je donio odluku o lišenju roditeljske skrbi roditelja M. J. i R. A. nad njihovim maloljetnim djetetom O. J., temeljem dugotrajnih problema u obitelji i izostanka adekvatne roditeljske skrbi. Dijete je prvotno žurno izdvojeno iz obitelji krajem 2021. godine zbog životne ugroženosti te smješteno u udomiteljsku obitelj. Tijekom vremena, roditelji nisu pokazali značajne promjene koje bi omogućile povratak djeteta u obitelj, a majka je napustila obitelj i prestala kontaktirati dijete. Otac je redovito posjećivao dijete, ali nije uspio riješiti osnovne uvjete, poput stambenog pitanja, potrebnog za preuzimanje skrbi o djetetu. Sud je procijenio da bi povratak djeteta roditeljima ugrozio njegov psihosocijalni i fizički razvoj, s obzirom da roditelji nisu pokazali sposobnost pružanja odgovarajuće skrbi. Otac ima snižene intelektualne sposobnosti, što dodatno otežava njegovu sposobnost da samostalno brine o djetetu. Majka nije pokazivala interes za dijete od napuštanja obitelji i nije kontaktirala dijete niti pokušala preuzeti skrb. Stručni tim je preporučio da roditelji budu lišeni roditeljske skrbi kako bi se djetetu omogućio daljnji stabilan razvoj. Sud je donio odluku na temelju članka 171. Obiteljskog zakona, koji predviđa lišenje roditeljske skrbi kada postoji ozbiljna opasnost za život, zdravlje ili razvoj djeteta (Općinski sud u Slavonskom Brpdu, 2023). Ovo rješenje se čini opravdanim s obzirom na ozbiljne rizike za sigurnost i dobrobit djeteta koje su roditelji pokazali kroz zanemarivanje i nesposobnost da osiguraju adekvatnu skrb. Lišenje roditeljske skrbi u ovom slučaju štiti dijete i osigurava mu stabilniji životni okvir, budući da su roditelji kontinuirano pokazivali nedostatak interesa i kapaciteta za odgovorno

roditeljstvo. Sud je postupio u skladu s najboljim interesom djeteta, a to je ključno u ovakvim situacijama.

U ovom slučaju Općinskog suda u Osijeku, 06.07.2023. godine doneseno je rješenje o privremenom smještaju maloljetnog djeteta L. Š. u ustanovu socijalne skrbi radi zaštite njegovih osobnih prava i dobrobiti. Postupak je pokrenut na temelju prijave o zanemarivanju i zlostavljanju djeteta te zbog nesposobnosti roditelja da odgovarajuće skrbe o djetetu. Majka je bila hospitalizirana zbog pokušaja suicida i ovisnosti o alkoholu, a otac je bio odsutan i nije preuzeo skrb o djetetu. Dijete je rođeno prijevremeno s ozbiljnim zdravstvenim problemima, uključujući teškoće s razvojem, hranjenjem i potrebom za posebnom rehabilitacijom. Sud je na prijedlog Centra za socijalnu skrb donio odluku o žurnom izdvajanju djeteta iz obitelji i njegovom smještaju u ustanovu socijalne skrbi na razdoblje od 30 dana. Sud je također odredio mjere privremenog povjeravanja skrbi nad djetetom i omogućio roditeljima pravo na osobne kontakte s djetetom, no pod nadzorom i u uvjetima koje je odredila ustanova. Ova odluka suda temeljena je na člancima Obiteljskog zakona koji omogućuju privremeno izdvajanje djeteta u slučaju kada postoji ozbiljna opasnost za djetetovu sigurnost, zdravlje i razvoj (Općinski sud u Osijeku, 2023). Sudska praksa ukazuje na to da su ovakve mjere privremenog karaktera i imaju za cilj osigurati sigurnost i dobrobit djeteta dok se istovremeno omogućuje održavanje kontakata s roditeljima kako bi se, ako je moguće, ostvario povratak djeteta u obitelj. Ova odluka se čini nužnom s obzirom na ozbiljne probleme u roditeljskim kapacitetima i kritično zdravstveno stanje djeteta. Mjera privremenog smještaja štiti dijete, a sud je omogućio održavanje osobnih odnosa, i ostavlja mogućnost za potencijalno poboljšanje situacije na strani roditelja.

6. ZAKLJUČAK

Obiteljskoppravna zaštita djeteta od nasilja u obitelji pruža ključan pravni okvir za osiguranje sigurnosti i dobrobiti djece. Mjere koje se poduzimaju imaju cilj zaštititi djecu od različitih oblika nasilja, uključujući fizičko, emocionalno, psihičko i seksualno zlostavljanje i zanemarivanje. Hrvatski pravni sustav, koji obuhvaća Kazneni zakon, Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji i Obiteljski zakon, predviđa konkretne mjere zaštite. Obiteljski zakon propisuje mjere zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta u nadležnosti Hrvatskog zavoda za socijalni rad i u nadležnosti suda kojima se provodi zaštita djece od nasilja u obitelji. Unatoč napretku u zakonodavnom okviru i implementaciji međunarodnih konvencija, poput Konvencije o pravima djeteta i izmjenama Obiteljskog zakona, zaštita djece u Hrvatskoj i dalje se suočava s izazovima. Analizom postojećih mehanizama zaštite i mjera, kako na nacionalnoj tako i na međunarodnoj razini, vidljivo je da pravosudni i socijalni sustavi Republike Hrvatske imaju jasno definirane uloge u osiguravanju sigurnosti i dobrobiti djece. Međutim, praksa pokazuje da su često nedostatni resursi, dugotrajni postupci te manjak stručne podrške ključne prepreke za učinkovitu provedbu zaštitnih mjera. Obiteljski zakon pruža temelje za hitne mjere zaštite djece, poput izdvajanja iz opasnih situacija, povjeravanja skrbi udomiteljima te zabrane približavanja. Centri za socijalnu skrb i pravosudne institucije imaju zadatak osigurati zaštitu djece u situacijama obiteljskog nasilja, no u praksi je nužna bolja međuresorna suradnja te kontinuirana edukacija stručnjaka kako bi se pravovremeno reagiralo na slučajeve zlostavljanja. Također, potreban je naglasak na prevenciji nasilja i osvještavanju javnosti o važnosti prijave slučajeva nasilja nad djecom. Zaključno, iako pravni okvir osigurava osnovne mehanizme zaštite djece, ključ za daljnje poboljšanje leži u jačanju institucionalnih kapaciteta, bržem i učinkovitijem djelovanju sustava i snažnijoj podršci i pomoći žrtvama nasilja u obitelji.

7. LITERATURA

1. Abbasi, T., Andrašek, V., Aradan, B., Barnett, A., Fawcett, K., Kulić, K., Dimitrijević, L., Pap, E., Schlichting, B., Schwager, I., & Stotz, S. (2023). *Sigurnost kao najbolji interes djeteta – Priručnik za pravosudnu praksu prilagođenu žrtvama u sudskim postupcima o skrbništvu nad djecom i ostvarivanju prava na kontakt i posjećivanje*. WAVE – Women against Violence Europe
2. Ajduković, D. i Ajduković, M. (2010). Nasilje u obitelji: što zdravstveni djelatnici mogu učiniti. *Medicina Fluminensis*, 46 (3), 292-299. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/59254>
3. Ajduković, M., Rimac, I., Rajter, M. i Sušac, N. (2012). EPIDEMIOLOŠKO ISTRAŽIVANJE PREVALENCIJE I INCIDENCIJE NASILJA NAD DJECOM U OBITELJI U HRVATSKOJ. *Ljetopis socijalnog rada*, 19 (3), 367-412. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/96677>
4. Bilić, V., Buljan Flander, G., & Hrpka, H. (2012). *Nasilje nad djecom i među djecom*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
5. Buljan-Flander, G., Kocijan-Hercigonja, D. (2003). *Zlostavljanje i zanemarivanje djece*. Zagreb: Marko M. usluge d.o.o.
6. Buljan Flander, G. i Profaca, B. (2016). Poliklinika za zaštitu djece grada Zagreba. *Epoha zdravlja*, 9 (1), 28-29. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/173935>
7. Čop, M. i Svalina, I. (2015). Obiteljskopравни aspekt izdvajanja djeteta iz obitelji. *Pravnik*, 48. (98.), 0-0. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/153549>
8. Council of Europe. (2011). *Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence* (CETS No. 210). Preuzeto s <https://rm.coe.int/168046031c>
9. Hrabar, D. (2013). Nova procesna prava djeteta - europski pogled. *Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske*, IV (1), 65-76. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/111823>
10. Hrabar, D. (2021). *Obiteljsko pravo* (D. Hrabar, ur.). Zagreb: Narodne novine
11. Hrabar, D. (2019). *Obiteljsko pravo u sustavu socijalne skrbi*. Zagreb: Narodne novine
12. Kazneni zakon (2024). *Narodne novine* (125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23, 36/24)
13. Kocijan-Hercigonja, D. i Hercigonja-Novković, V. (2009). Djeca, mladi i nasilje u obitelji. *Medicus*, 18 (2_Adolescencija), 181-184. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/57167>
14. Laklija, M. i Alebić, J. (2012). Uloga i postupanje škole u slučajevima nasilja nad djecom u obitelji. *Napredak*, 153 (3-4), 419-441. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/138874>
15. Obiteljski zakon (2023). *Narodne novine* (103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23)
16. Odluka i Rješenje Ustavnog suda Republike Hrvatske broj: U-I-3941/2015 i dr. (2023). *Narodne novine* (49/2023)
17. Općinski sud u Osijeku (2023). Rješenje R1 Ob-807/2021. Preuzeto s <https://informator.hr/sudske-odluke/636234?hls=li%25C5%25A1eni%2Broditeljske%2Bskrbi>
18. Općinski sud u Slavonskom Brodu (2023). Rješenje R1 Ob 150/2023-4. Preuzeto s <https://informator.hr/sudske-odluke/645413?hls=izdvajanja%2Bdjeteta>
19. Općinski sud u Splitu (2022). Rješenje 52 R1 Ob-56/22. Preuzeto s <https://informator.hr/sudske-odluke/646098?hls=nadzora%2Bnad%2Bostvarivanjem%2Broditeljske%250Askrbi%253A%253A%253Anadzora%2Bnad%2Bostvarivanjem%2Broditeljske%2Bskrbi>
20. Općinski sud u Šibeniku (2024). Presuda P Ob 127/2022-32. Preuzeto s <https://informator.hr/sudske-odluke/680496?hls=nadzora%2Bnad%2Bostvarivanjem%2Broditeljske%2Bskrbi> ž
21. Pavić, M. (2023) Prikaz odluke Ustavnog suda Republike Hrvatske o ocjeni ustavnosti Obiteljskog zakona. *Informator* 6783. 1-4. Preuzeto s <https://informator.hr/strucni-clanci/prikaz-odluke-ustavnog-suda-republike-hrvatske-o-ocjeni-ustavnosti-obiteljskog-zakona>
22. Povjerenstvo za praćenje i unaprjeđenje rada tijela kaznenog i prekršajnog postupka te izvršavanja sankcija. (2022). *Izješće za 2022. godinu o zaštiti od nasilja u obitelji*. Preuzeto s <https://mpudt.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Strategije.%20planovi.%20izvje%25C5%A1%25C4%87a/Izvje%25C5%A1%25C4%87e%20o%20radu%20Povjerenstva%20za%202022.%20godinu.pdf>
23. Povjerenstvo za praćenje i unaprjeđenje rada tijela kaznenog i prekršajnog postupka te izvršavanja sankcija. (2023). *Izješće za 2023. godinu o zaštiti od nasilja u obitelji*. Preuzeto s https://mpudt.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Pravo%20na%20pristup%20informacijama/Izvje%25C5%A1%25C4%87a/MPUDT_izvjesce%20o%20radu%20povjerenstva_za%202023%20godinu.pdf
24. Pravobraniteljica za djecu. (2023). *Izješće pravobraniteljice za djecu za 2023. godinu*. Zagreb: Ured pravobraniteljice za djecu.

25. Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji (2019). Vlada Republike Hrvatske. Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske. Preuzeto 20. rujna 2024., s https://mup.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Protokol_o_postupanju_u_slucaju_nasilja_u_obitelji-usvojila_Vlada_19_6_2019.pdf
26. Protokol o postupanju u slučaju zlostavljanja i zanemarivanja djece (2014). Vlada Republike Hrvatske. Ministarstvo zdravstva. Preuzeto 20. rujna 2024., s <https://zdravlje.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Programi.%20projekti%20i%20strategije/Protokol%20o%20postupanju%20u%20slu%C4%8Daju%20zlostavljanja%20i%20zanemarivanja%20djece.pdf>
27. Radić, I. i Radina, A. (2014). Zaštita od nasilja u obitelji: obiteljskopравни, prekršajnopравни i kaznenopравни aspekt. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 51 (3), 727-754. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/124180>
28. Rešetar Čulo, I. (2023). *Pravna zaštita djece od nasilja*. Zagreb: TIM press
29. Ujedinjeni narodi. (1989). *Konvencija o pravima djeteta*. Preuzeto s https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2017/05/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta_full.pdf
30. Ured za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske. (2014). *Konvencija Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji: Istanbul, 11. V. 2011*. <https://ravnopravnost.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/images/pdf/Publikacija%20Konvencija%20Vije%C4%87a%20Europe%20o%20spre%C4%8Davanju%20i%20borbi%20protiv%20nasilja%20nad%20%C5%BEenama%20i%20nasilja%20u%20obitelji.pdf>
31. Vidović, L. (2008). TJELESNO KAŽNJAVANJE DJECE U OBITELJI. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 15 (1), 303-320. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/89326>
32. Vijeće Europe. (2011). *Konvencija Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji*. Preuzeto iz <https://ravnopravnost.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/images/pdf/Publikacija%20Konvencija%20Vije%C4%87a%20Europe%20o%20spre%C4%8Davanju%20i%20borbi%20protiv%20nasilja%20nad%20%C5%BEenama%20i%20nasilja%20u%20obitelji.pdf>
33. Željko, D. (2021). Procjena prvih deset godina Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji. *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*, 28 (2), 381-404. <https://doi.org/10.54070/hlj.28.2.7>
34. Zakon o područjima i sjedištima sudova (2022). *Narodne Novine* (67/18, 21/22)
35. Zakon o potvrđivanju Europske konvencije o ostvarivanju dječjih prava (2010). *Narodne novine* (1/2010)
36. Zakon o potvrđivanju Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (2018). *Narodne novine* (3/2018)
37. Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (2024). *Narodne novine* (70/17, 126/19, 84/21, 114/22, 36/24)